

Ольга Ніколенко

Тема Другої світової війни в кіномистецтві:

«Той, хто рятує одне життя, рятує цілий світ»

Друга світова війна – актуальна тема для сучасних митців, адже і нині у світі тривожно й неспокійно. Тому діячі культури прагнуть осмислити досвід минулих поколінь, аби попередити людство від нових трагедій.

У 1982 р. австралійський письменник і драматург **Томас Кініллі** створив роман «Список Шиндлера», який того ж року був відзначений міжнародною премією «Букер». Але твір став відомий широкій публіці завдяки його втіленню в кінематографі. Фільм «Список Шиндлера» (1993) геніального режисера сучасності **Стівена Спілберга** підкорив увесь світ зворушливою історією про часи Голокосту.

Кадр із кінофільму «Список Шиндлера» (режисер Стівен Спілберг, США, 1993)

Роман і фільм побудовані на реальній основі. Член NSDAP, німецький комерсант і мільйонер Оскар Шиндлер, про якого почув Т. Кініллі у 1980-ті роки від Л. Пфедферберга, став прототипом літературного і кінематографічного твору. Подібно на матінку Кураж, яка прагнула знайти фінансовий зиск за часів Тридцятирічної війни, Оскар Шиндлер організував виробництво емальованого посуду у фашистській Німеччині, залучивши найдешевшу в той час робочу силу – євреїв із концтаборів. Однак поступово Оскар Шиндлер проинявся болем приречених на страждання, неволю і

смерть людей. Натомість примноження капіталу він витрачає всі свої гроші на те, аби викупити з полону й зберегти життя 1300 євреїв. Йдучи шляхом біблійних героїв – Ноя, Мойсея і Христа, Оскар Шиндлер збирає і захищає єврейський народ. Він зрозумів, що війна, під час якої він вирішив збагатитися, дала йому зовсім інше багатство – духовну відповідальність і духовну єдність із людьми, які повірили йому всім серцем. На прощання євреї, що завдяки Шиндлеру звільнилися з полону, дарують йому обручку, на якій написано фразу з Талмуда: «Той, хто рятує одне життя, рятує цілий світ». Реальний Оскар Шиндлер був відзначений високим званням «Праведник світу» і похований в Єрусалимі.

Кадр із кінофільму «Список Шиндлера» (режисер Стівен Спілберг, США, 1993).

Оскар Шиндлер – актор Ліам Нісон

Повість французького і бельгійського письменника **Еріка-Еммануеля Шмітта** (Éric-Emmanuel Schmitt, нар. 1960) «**Діти Ноя**» (2004) також присвячена всім Праведникам Світу. У творі йдеться про католицького священника, який у пансіоні рятує єврейських дітей від нацистів. Толерантне ставлення до представників різних релігій – у центрі уваги митця, який проектує події Другої світової війни на сучасність.

Ірландський письменник **Джон Бойн** (John Boyne, нар. 1971), автор близько двадцяти книжок для дітей і підлітків, створив зворушливу повість

для юних і дорослих читачів **«Хлопчик у смугастій піжамі»** («The Boy in the Striped Pyjamas», 2006). Цей твір, перекладений понад 50 мовами, одразу облетів увесь світ. У сюжеті твору відчуваються архетипи фольклорних казок, зібраних братами Я. і В. Грімм. У німецькій казці «Гензель і Гретель» йдеться про двох дітей, які внаслідок дій жадібної мачухи та безвольного батька-дроворуба потрапили в чужий і ворожий простір лісу, де їм загрожує загибель у пічці страшної відьми. Проте винахідливість і спритність дозволяють дітям не загинути в полум'ї. У своєму романі Дж. Бойн розповідає про історію двох німецьких дітей – брата й сестри (Бруно й Гретель), які також опинилися у ворожому світі, тільки це вже реальний простір часів Другої світової війни. Батько Бруно й Гретель працює комендантом табору неподалік від Берліна, де знищують полонених євреїв із різних куточків Європи. Маючи гострий і допитливий розум, дев'ятирічний Бруно, який мріє бути дослідником, випадково знаходить дорогу до табору. Біля огорожі він зустрів однолітка – єврейського хлопчика Шмуля, з яким затоваришував. Оповідь у творі ведеться переважно з точки зору Бруно, який не розуміє, чому люди в таборі ходять «у смугастих піжамах», «хто такі євреї» і «чим вони там займаються», «хто є ми» і «що з нами таке погане, що ми не можемо туди піти погратися». Прагнучи допомогти Шмулеві знайти батька, якого «не можуть знайти», надівши «смугасту піжаму», принесену товаришем, Бруно перелізає через огорожу табору й зникає в страшному горнилі печі, яка стала символом знищення цілого народу. Піч як архетип зла у німецькій казці перетворюється в романі Дж. Бойна на втілення реального вселенського зла – Голокосту.

Режисер **Марк Херман** у 2008 р. зняв однойменний фільм за мотивами роману **«Хлопчик у смугастій піжамі»** (автори сценарію – Джон Бойн і Марк Херман). У фільмі порівняно з книжкою емоційно посилено символічні образи печі й чорного диму, а також психологічний конфлікт Бруно з батьком – комендантом табору. Бруно прагне гордитися батьком, але постійно пересвідчується в тому, що той робить «щось не добре». У повісті

комендант здогадався про лихо, яке сталося з його сином, лише через рік після його зникнення. А у фільмі батько одразу знаходить залишки одягу Бруно біля огорожі і комендант повною мірою відчув увесь біль, який він завдавав євреям, на собі. Горе батька зображується у фільмі як закономірний наслідок його відданості нацизму. Гретель у фільмі Марка Хермана показано як представницю юного покоління німців, які потрапили під вплив жахливої гітлерівської ідеології. Хоча у фіналі вона залишається жити, хоча й сумує за загиблим братом, але глядач, який добре знає хід історії, не впевнений, чи виживе Гретель у подальшому.

Кадр із кінофільму «Хлопчик у смугастій піжамі»

(режисер Марк Херман, Велика Британія, США, 2008)

Помітним явищем останніх років став історичний фільм **«Піаніст»**, знятий режисером **Романом Поланські** в 2002 р. Ця стрічка була удостоєна «Золотої пальмової гілки» на кінофестивалі в Каннах і трьох премій «Оскар». Кінофільм розповідає про реальну історію видатного польського композитора й піаніста Владислава Шпильмана, який зазнав переслідувань за часів Другої світової війни. Режисер Р. Поланські акцентує увагу глядачів на протиприродності й ганебності расової політики третього рейху. Натуралістичні сцени масових убивств, деталі нелюдських умов гетто, подробиці боротьби за виживання формують у глядачів гострий протест

проти війни й усього, що з нею пов'язане. Режисер протиставляє страшним явищам людяність, яку виявляли представники різних національностей у жахливих умовах. Поляки (представники польського опору) і навіть німець (Вільгельм Хозенфельд) допомагають Владиславу Шпильману не тільки вижити, а й зберегти свій великий талант.

Кадр із кінофільму «Піаніст» (режисер Роман Поланський, Франція, Німеччина, Велика Британія, Польща, 2002). Владислав Шпильман – актор Едрієн Броді

Особливу роль у книжках і кінофільмах про Другу Світову війну і Голокост відіграє мотив культури, яка рятує людські душі. Владислав Шпильман у фільмі «Піаніст» у найскрутніших умовах намагається подумки грати на роялі й творити чарівні мелодії. Це дає йому сили не перетворитися на тварину й залишитися собою – обдарованою, духовно багатою особистістю.

Культура і людяність нерозривні, стверджують видатні письменники й режисери сучасні, які борються проти війни, расизму й ксенофобії засобами літератури й кіномистецтва. Їхні твори допомагають поколінню третього тисячоліття не забувати трагічних уроків історії й боротися за мир у

спільному домі Земля. У сучасних літературних творах і кінофільмах про Другу світову війну й Голокост негативним явищам протиставлені мистецтво, взаєморозуміння й духовні цінності.

Завдання

1. З допомогою Інтернету подивіться кінофільм «Список Шиндлера». По можливості прочитайте книжку. Розкрийте символічний зміст назви твору. Що це за *список*? Як він був укладений? Хто з героїв та героїнь у ньому опинилися?
2. Простежте за змінами образу Оскара Шиндлера. У який момент він стає *іншим*? Що на це вплинуло?
3. Прокоментуйте фразу з Талмуда: «Той, хто рятує одне життя, рятує цілий світ». У які моменти твору вона звучить?
4. Подивіться інші сучасні кінофільми про Другу світову війну, Голокост: «Хлопчик у смугастій піжамі» (режисер Марк Херман, Велика Британія, 2008), знятий за однойменним романом ірландського письменника Джона Бойна; «Піаніст» (режисер Роман Поланські, Франція, Німеччина, Велика Британія, Польща, 2002) та ін. Підготуйте про один із них відгук або пост.